

Bijloke

Waarom we moeten weten dat Händel en co. een donkere kant hebben

'Gezocht', staat boven mugshots van componisten als Henry Purcell, Georg Friedrich Händel, Carlo Gesualdo en Claude Debussy op de website van Muziekcentrum De Bijloke in Gent. De heren worden gevisieerd vanwege seksisme, slavenhandel, moord en racisme. Het is wat provocatief, en dat is ook de bedoeling. De affiches kondigen een minifestival aan dat deze zondag plaatsvindt: met het programma *Bad composers* wil De Bijloke het tijdloze aura in vraag stellen dat rond veel klassiekemuziekwerken hangt. Het muziekhuis wil nadenken over de omstandigheden waarin die werken tot stand zijn gekomen en de tijdgeest die erin meezingt. Want net zomin als andere kunstvormen wordt klassieke muziek gecreëerd in een cultureel en maatschappelijk vacuüm. 'Ook klassieke muziek is beladen met opvattingen uit het verleden, die soms clashen met denkbeelden van vandaag en die ethische vragen opwerpen', zegt programmator Maarten Quanten. 'Concertzalen brengen voortdurend muziek uit andere tijden op het podium, maar welk frame bieden we mensen om ernaar te luisteren en hoe beïnvloedt dat onze interpretatie en luisterervaring? In opera is het veel gewoner dat denkbeelden worden getransponeerd naar deze tijd, in andere klassieke muziek gebeurt dat minder. Componisten als Claude

Debussy, Maurice Ravel en Francis Poulenc verwijzen in hun muziek naar andere culturen dan de Europese, maar doen dat soms op een stereotyperende manier. Debussy eigende zich in *Gollivogg's cakewalk* elementen uit de ragtime toe en linkte ze aan de *gollivogg* – poppen gemodelleerd naar karikatuurale voorstellingen van zwarte Amerikanen.'

De Bijloke brengt zondag zes concerten waarbij kanttekeningen worden geplaatst vanuit een hedendaags tijds kader, mee gevormd door MeToo, Black Lives Matter en cancelcultuur. Dat gebeurt via performances van acteurs, met teksten van schrijfster Gaea Schoeters. 'Hoe kijken we via muziek naar de morele begrippen "goed" en "slecht"? Je moet dit zien als een soort essay.'

Weg met het onaantastbare genie

Een van de componisten die onder de loep worden genomen is de barokcomponist Georg Friedrich Händel (1685-1759), een gigant van de muziekgeschiedenis, een genie dat onvergetelijke meesterwerken componeerde. Dat concept van het onaantastbare genie is 19de-eeuws. Het is een idee dat aan onze luisterervaring kleeft, aldus Quanten. Maar relatief recent onderzoek toonde aan dat de componist investeerde in slaventransport. Händels finan-

ciën zijn ingewikkeld, hij kocht en verkocht voortdurend aandelen om zijn opera's en oratoria te financieren. In 2015 kwam boven water dat hij aandelen bezat van de Royal African Company, die zich bezighield met slaventransport. Eerder was al geweten dat hij ook investeringen had in de South Sea Company, die handel dreef met de Spaanse koloniën in Zuid-Amerika.

'Als je cancelt, creëer je een gat in de geschiedenis. Dan is er geen reflectie mogelijk'

Dat was niets ongewoons in die tijd. Het is ook niet de bedoeling om vanuit de toekomst met het vingertje te wijzen, zegt Quanten. Bovendien hadden Händels opdrachtgevers en een groot deel van zijn publiek aandelen in diezelfde bedrijven of bezaten ze plantages die op slavenarbeid teerden. De midde-len die Händel zelf en anderen in zijn opera's en oratoria investeerden, kwamen dus deels ook uit dergelijke constructies. Slavernij en systemisch racisme zijn onlosmakelijk verweven met de geschiedenis van Händels kunst. 'Ze maken deel uit van het fundament van grote westerse cultuur, kunst en schoonheid. Is het dan niet rechtvaardiger om die donkere vlekken en verborgen geschiedenis ook te tonen? Dat is geen gigantische geste. Misschien verandert dat je referentiekader, misschien zul je er anders door luisteren, maar misschien moet je dat er dan maar bij nemen. Het verandert zijn muziek niet, maar als concertzalen het zinvol vinden om die muziek te tonen aan hun publiek, houdt dat in dat we het perspectief moeten durven wijzigen.'

Dat heeft niets vandoen met cancelcultuur, zegt Quanten. 'Wat we doen, is het tegenovergestelde: we brengen de muziek op het podium en veranderen het referentiekader waarmee je ernaar luistert: weg met tijdloosheid en genieën, zodat we het bredere plaatje kunnen zien. Zonder te oordelen. We tonen alleen.'

Tomaten gooien

Maar moeten we dan niet ook naar onszelf kijken? Het verhaal van Händel roept ongemakkelijke echo's op in onze eigen tijd. Gaan we vandaag zoveel gewetensvoller om met onze investeringen? Of nog: waar komen investeringen in kunst vandaan, in een tijd waarin kunst en cultuur steeds meer worden vermarkt? Vanwaar komt het geld van de gulle mecenassen die overal ter wereld prestigieuze musea ondersteunen?

Om maar één voorbeeld te geven: in 2019 stopte het Metropolitan Museum in New York de samenwerking met de familie Sackler, die fortuin heeft

gemaakt als opioïdenproducent. In Gaea Schoeters' tekst werpt Händel ons ook dat soort ongemakkelijke vragen voor de voeten. Schoeters zet Händel, vertolkt door Johan Heldenbergh, neer als een drukke ondernemer, bellend met zeven opdrachtgevers tegelijk. In die gefragmenteerde gesprekken geeft ze inzicht in zijn persoonlijkheid: een politieke opportunist die van de ene naar de andere opdrachtgever fladderde, een handige ritselaar die zich weinig praktische en morele vragen stelde. 'Zijn mijn investeringen risicovol, lucratief of niet?', dat waren de belangrijkste parameters. De elite was zich ervan bewust dat die mensen ontvoerd en verscheept werden en op plantages terecht kwamen, maar stelde zich er geen vragen bij', zegt Schoeters. 'Natuurlijk is het heel moeilijk om met morele criteria van vandaag te kijken naar wat zich eeuwen geleden afspeelde. Ik schets de context en leg de vraag bij het publiek. Mensen bepalen zelf wat ze ervan denken.'

Alleen is het onzinnig te concluderen: Händel was een slavenhandelaar, dus moeten we hem cancelen. 'Zoals het feit dat Debussy in bepaalde Amerikaanse conservatoria niet meer wordt gespeeld ook onzinnig is. Als je cancelt, cancel je a priori elke mogelijke reactie erop, van het gooien met tomaten tot een ander werk ertegenover plaatsen, zodat je tot dialoog, catharsis en toenadering kunt komen. Als je cancelt, creëer je een gat in de geschiedenis. Dan is er geen reflectie mogelijk, en kun je niet voorkomen dat de geschiedenis zich herhaalt.'

Bad composers, op zondag 24/4 in De Bijloke, Gent.